

Azt hiszem, alapvetően nem vagyok indulatos

Lacza Márta, a szeretetportrék festője

- Mit jelent számodra az a szó, hogy újrakezdés?

- Amikor újra kellett kezdenem az életemet, a munkámat, nem úgy indultam el, hogy ez most újrakezdés, hanem úgy, hogy folytatom, amit addig is csináltam. Amíg egyszerűen pszichikai és fizikai okok miatt nem tudtam alkotni, hatalmas élményanyag halmozódott fel bennem. Nagyon sok barát és ismerős segített, hogy a

Domb

tűzbe veszett eszközeimet pótolni tudjam. Újrakezdés volt az életben ez az időszak azért is, mert kiújult a terpetin allergiám, így el kellett felejtennem az olajat, mint anyagot, s át kellett térnem az akrillra, amivel addig soha nem dolgoztam. Ezek az alkotások tulajdonképpen időtállóbb anyagra készült akvarell képek.

- Mondhatjuk azt, hogy a tűz, amiben elveszték az alkotásaid és a lakásod, bizonyos értelemben téged is megedzett?

- Nagyon megedzett. Végső soron az embernek mindig el kell veszíteni az élete folyamán valamit. A veszteséget fel kell tudni dolgozni, nem szabad összetörni, tovább kell tudni menni. Azon estén a férjem épp egy sürgős munkán dolgozott, én pedig készültem a karácsonyra. Annyira gyors lefolyású volt az egész, hogy alig észleltük a tüzet, már egy papucsban, trikóban kinn álltunk az utcán és végignéztük, ahogy leég a házunk. Nem is tudtam sírni, nem is tudtunk kétségbeesni. Folyamatosan azt néztük, hogy miként tudunk tovább lépni. A következő lépés inspirálta arra embert, hogy az életét fenntartsa, vagy a maradékait mentse.

- Tudsz pontos számot arról, hogy mennyi alkotásod veszett oda?

- Pontos számot nem tudok. Két-háromszáz között lehet. Festmény, vázlatrajz, grafika. Nagyon döbbenetes, hogy a férjem inkább a grafikus, én inkább a festő, s az ő grafikáinak 90 százaléka odaveszett, nekem pedig a festményeim 90 százaléka. Elképesztő, hogy mindkettőnknek azok a munkái pusztultak el, amiket jobban szeretett.

- A tragédia után született képeid mintha „vidámabbak” lennének?

- Ezt én is így hiszem. Egy bizonyos fokig tényleg komorabbak, sötétebbek, vagy búsabbak voltak a képeim korábban. Ez lehet, hogy az olaj miatt volt, de az is lehet, hogy a gondolataim voltak akkor ilyenek.

- Miként gondolsz az elvesztett munkáidra, hiszen alkotói életed egy igen jelentős része emésztődött fel a tűzben?

- Végül is pótolhatatlan. Nemcsak az alkotások, de az azokról készült dokumentáció is elveszett. Fotók, filmek, katalógusok. Az életrajzomat is nehezen tudom összeállítani emiatt.

Annak idején a pályámat nagyon sikeresen kezdtem. Az Élet és Irodalomnál - akkor az ÉS mást jelentett - Nagy László volt a képszerkesztő, s elkezdte publikálni a munkáimat. Emiatt aztán országos szinten ismert lettem. Ez persze nem azt jelentette, hogy mindenki szeretett. Biztos vagyok abban, hogy ennek az időszaknak is köszönhetem a Munkácsy díjat és azt, hogy Derkovics ösztöndíjas lettem. Negatívumként azért el kell mondanom, hogy nagyon keveset vásároltak állami szinten - akkoriban ez a lehetőség volt adott - s a vásárlások is főleg a Derkovits ösztöndíj idejére estek. Aztán elfeledtek erről. Lehet, hogy ebben én is hibás voltam. Talán többet kellett volna könyökölni, s zsúri kerettagnak lenni, itt-ott üldögetni.

- Úgy gondolod, hogy a könyöklés hozzátartozik egy művész önmegvalósulásához?

- Rendkívüli módon. És még egy dolog feltétlenül hozzátartozik; a csoporthoz tartozás. Ha valaki individualista, s azt mondja, hogy nem tagja ennek, vagy annak a csoportnak, a magányos farkasok életét kell élnie. Hogy jól választottam-e, azt nem tudom, de mást nem tudnék választani, az biztos.

- A megfestett témákban hozott-e számodra változást az életed e töréspontja? Felmerültek új témák? Adott-e az új technika új lehetőségeket?

- Adott. Végső soron minden anyag megfeszíti a művészt, mert meg kell vele küzdeni. Az akrillban is rengeteg lehetőség van. Annyira eleven és friss színei vannak, ami engem különösen inspirál, hiszen mindig is vonzódtam az éles és vad színekhez. Ebben én ki tudom élni magam. Bár magányosak a figuráim, de nem

Krisztus

negatív szempontból. Azt szeretném velük kifejezni, hogy minden egyes problémát egyedül lehet megoldani.

- Mindenképp megfigyelhető, hogy van egyfajta „Lacza Márta” stílus. Hogyan tudnád ennek lényegét megfogalmazni?

- A pályám kezdetén nagyon sok aktot rajzoltam. Abban az időszakban az, hogy egy nő aktot rajzol furcsán hatott. Voltak is feltételezések ezzel kapcsolatban. Én akkor is úgy gondoltam, hogy nem az akt a lényeg, hanem az ember, a kitárulkozás, az őszinteség, az emberség, amit az ember ruhátlanul átél. Az, hogy szabadon áll a világban, s szabadon van kitéve a világ hatásainak. A szeretet az, ami szeretném, ha átsugároz-

Félszoba

na a munkáimon és az a női szépség, ami pont a divat ellen szól. Az ellen például, hogy hat éves kisgyerekek fogókúráznak amiatt, hogy elég szépek legyenek. Inkább arról szólnak a képeim, hogy maradjunk emberek. Olyan emberek, amilyenek az Isten megteremtett bennünket.

- Mondhatjuk azt, hogy a képeidnek társadalmi üzenete is van?

- Nagyon is. 1938-ban költözött ide Csepelre a család, ami akkor még egy erdős terület volt, csak minden hetedik-nyolcadik telken volt egy-egy ház. Olyan volt, mint a mesében. Apróvadakkal, madarakkal. Ez a táj feltétlenül felhívta a figyelmet magára. Nekem hat éves korom óta természetes, hogy rajzolok, s a táj is biztosan inspirált. Aztán jöttek az ötvenes évekbeli szörnyű állapotok, amikor megváltozott minden. A vidékről a gyárba felcsalt parasztemberek - akik akkor már se parasztemberek nem voltak, sem munkások még nem lettek - megváltoztatták az építkezési formákat is. Ház, szűni, dísznő. Sem falu, sem város. A fákat is elkezdtek kivágni. Később kockaházak épültek. Tehát volt módomban látni ezeket a nagyon szegény embereket, s úgy éreztem, hogy nekem meg kell őket örökítenem.

- Tulajdonképpen élő alakok jelennek meg és köszönnek vissza a képeidről?

- Ők mind élő alakok, csak nem tudják magukról. Még a Berci macska is élő alak.

- Nem hagyható ki a kérdés, hogy az alakok, akiket megformálsz, mintha egy sámánisztikus, prehistorikus állapotot jelenítenének meg, ez is a csepeli élményvilághoz köthető?

- Lehetséges, hogy ehhez is kötődik. De még a főiskola idején Csongrádon jártam művésztelepen, s akkor bejártam a férjemmel szinte az egész tanyavilágot. Akkor találkoztam először azokkal a gyönyörű szép arcú emberekkel, akikről később tudtam meg, hogy kunok. Fantasztikusnak találtam az embereket és a tájat is. Ekkor figyeltem fel igazán ezekre a mandulavágású szemű emberekre. Elkezdtem kutatni, hogy e mögött a keleti vonatkozás mögött mi is van valójában. Így jutottam el oda, hogy ma már nagyon rányomják a bélyegüket a képeimre. Nagyon sok sámán képet is festettem. Nagyon közel kerültem ehhez a világhoz. Egyszer egy kun-kipsák asszony - aki Kazahsztánból költözött ide - azt mondta nekem, hogy olyan a szemem, hogy alkot és kiolt. Saját magam is elégettem. A sámánjaim azóta elégték, de én nem adom föl.

- Úgy tudom, hogy voltak még „érdekes” találkozások, „látogatók” az életedben.

- Belgiumi tartózkodásunkhoz kötődik ez. A családkunk már az első világháború idejéről kötődik Belgiumhoz, a 60-as években pedig a bátyám kinn is maradt. Emiatt én éveikig nem kaphattam útlevelet.